

In gesprek
Juridische mogelijkheden voor
verenigingen

Maandag 29 april 2019

de verenigde
verenigingen

Agenda

I. Juridische mogelijkheden voor verenigingen: een overzicht

- Mogelijkheden voor het Grondwettelijk Hof en de Raad van State
- Mogelijkheden voor de gewone rechtbanken

II. Getuigenissen en ervaringen

- Kom op tegen kanker
- Liga voor de Mensenrechten
- Natuurpunt
- Netwerk tegen Armoede

Juridische mogelijkheden voor verenigingen: een overzicht

Een overzicht

Mogelijkheden voor het
Grondwettelijk Hof en
de Raad van State

Mogelijkheden
voor de gewone
rechtbanken

Optreden in rechte van een vereniging **Grondwettelijk Hof & Raad van State**

Jan Theunis – 29 april 2019 – Brussel

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

Optreden in rechte van verenigingen

Algemene cijfers

- 1985-nu: +/- 4500 arresten
- = gemiddeld 130 arresten per jaar
- Laatste 10y: tussen 151 en 204 arresten
- Ter vergelijking:

3081

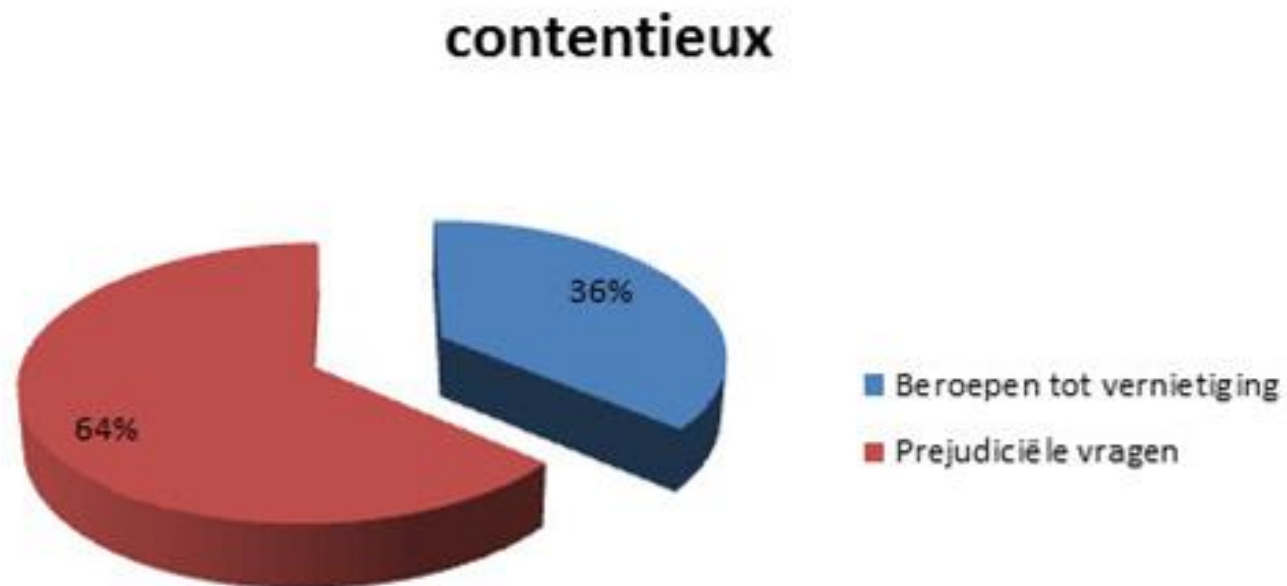

4601

Optreden in rechte van verenigingen

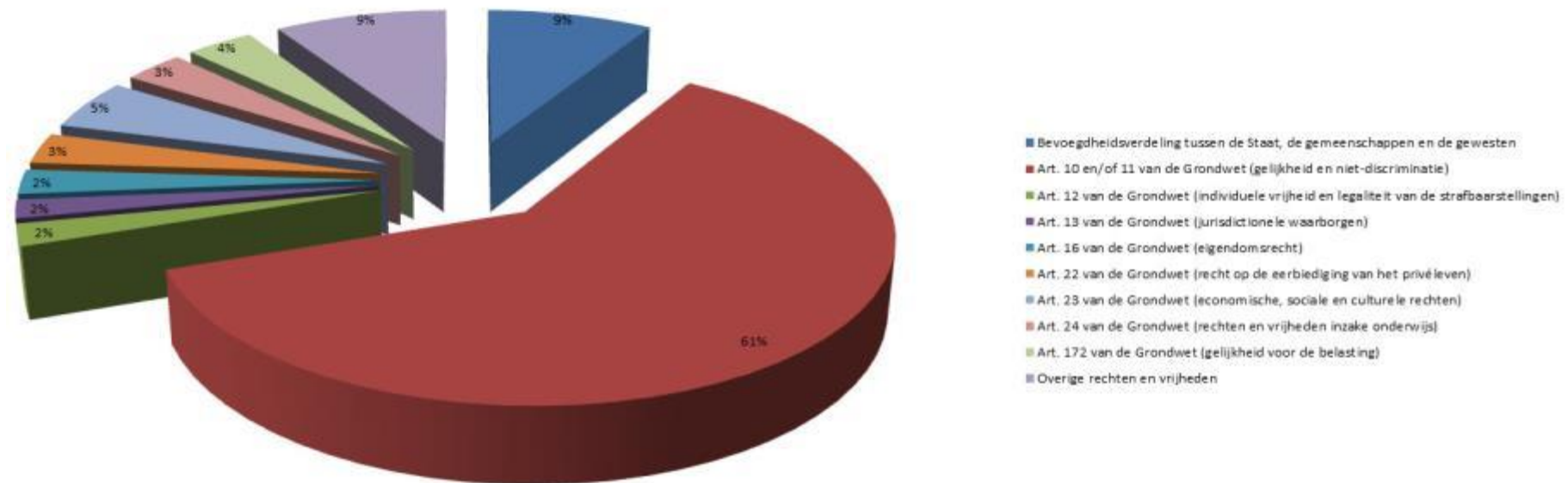
- **Verdeling arresten op grond van rechtsingang**

Optreden in rechte van verenigingen

Verdeling arresten op grond van aangevoerde grieven

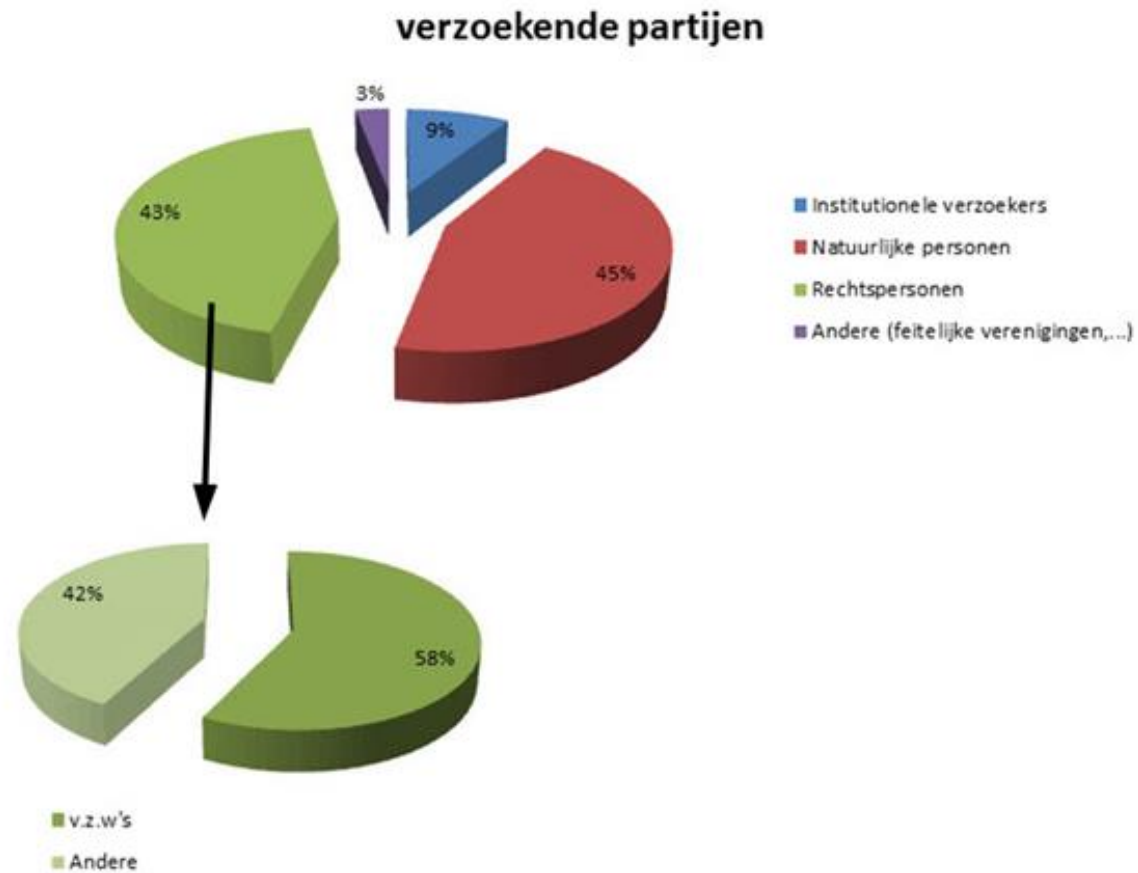
Verdeling van de arresten volgens de aangevoerde grieven (1989-2018)

Optreden in rechte van verenigingen

- Verdeling arresten op grond van verzoekers

Optreden in rechte van verenigingen

- Vier componenten van rechtsgeldig procesrechtelijk handelen (zowel objectief als subjectief contentieux)

1. Rechtspersoonlijkheid

2. Belang

3. Procesbevoegdheid

4. Procesvertegenwoordiging

→ Ontvankelijkheidsvoorschriften zijn gericht op een **goede rechtsbedeling** en **rechtszekerheid**.

MAAR: zonder overdreven formalisme!

→ **soepele en pragmatische benadering**

(achterliggende filosofie)

Optreden in rechte van verenigingen

▪ RECHTSPERSONLIJKHEID

= procesbekwaamheid

→ feitelijke vereniging ≠ procesbekwaam

uitzondering:

GwH "B.7.2. Vakorganisaties die feitelijke verenigingen zijn, hebben in beginsel niet de vereiste bekwaamheid om voor het Hof een beroep tot vernietiging in te stellen. Anders is het wanneer zij optreden in aangelegenheden waarvoor zij wettelijk als afzonderlijke entiteiten worden erkend en wanneer, terwijl zij wettelijk als dusdanig zijn betrokken bij de werking van overheidsdiensten, de voorwaarden zelf voor hun betrokkenheid bij die werking in het geding zijn."

RvS aanvaardt ook dat feitelijke verenigingen in rechte kunnen optreden in de mate dat 1) ze door de overheid zijn erkend, 2) ze bij de werking van een openbare dienst worden betrokken, en 3) hun vordering ertoe strekt de prerogatieven die zij uit hoofde van hun deelneming aan de werking van de betrokken dienst bezitten, gevrijwaard te zien.

Optreden in rechte van verenigingen

- **BELANG** → geen actio popularis

= **eigen belang** (vermogen, werking, prerogatieven, ...)

= **public interest litigation**

1) statutair doel van bijzondere aard (≠ algemeen belang)

2) verdediging van collectief belang (≠ individueel belang)

3) doel wordt geraakt door de bestreden bepaling (= gewone belang)

4) doel wordt werkelijk nagestreefd (≠ louter formeel bestaan)

= **GwH + RvS**

→ RvS: representativiteitsvereiste?

Optreden in rechte van verenigingen

▪ PROCESBEVOEGDHEID

1) wie beslist het geding in te stellen?

- bestuursorgaan (art. 9:7, § 2)
- delegatie aan AV, aan bestuurder(s)
- delegatie aan derde
- dagelijks bestuur?

2) hoe wordt die beslissing bewezen?

- afschrift van de notulen
- tot aan sluiten debatten (maar beslissing binnen beroepstermijn)
- mandaat ad litem
- Prokura?

Optreden in rechte van verenigingen

▪ PROCESVERTEGENWOORDIGING

1) wie tekent het verzoekschrift?

- advocaat
- raad van bestuur
- vertegenwoordigingsclausule (art. 9:7, § 2)
- Prokura?

2) wie treedt op ter terechtzitting?

- idem
- gebeurt nog weinig voor GwH

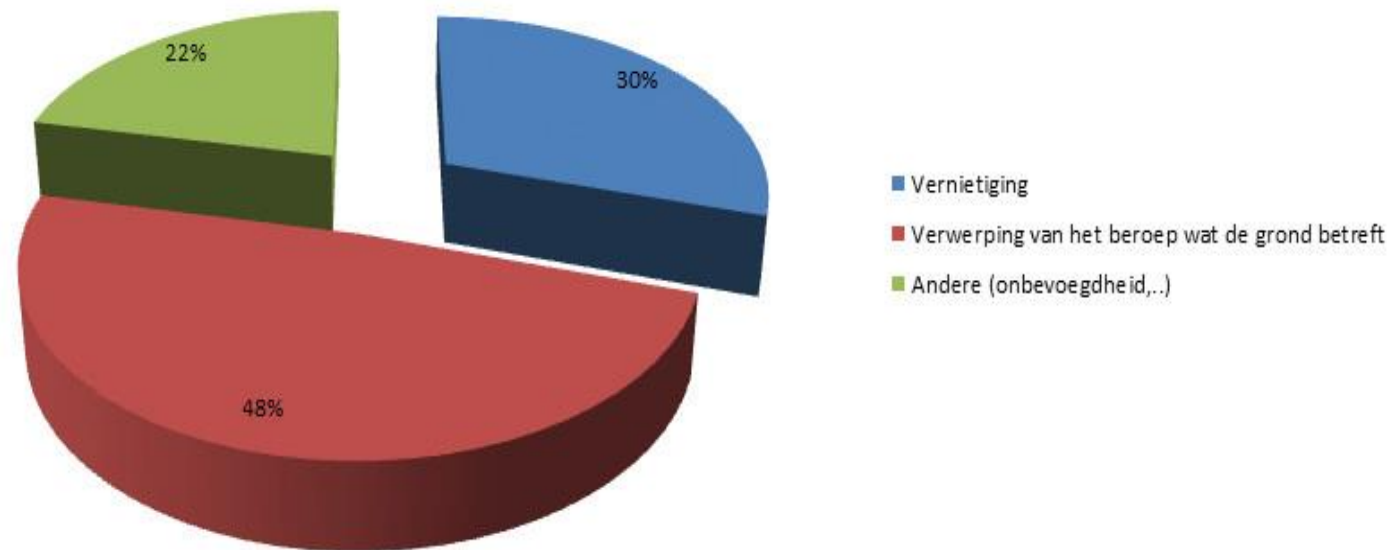
Optreden in rechte van verenigingen

- **Overige aandachtspunten:**
  - **Ambtshalve onderzoek**
  - **Tussenkommende partij**
  - **Kosten?**
  - **Termijnen**
  - **Schorsing**
  - **Uiteenzetting van middelen**
  - **Termijn uitspraak?**
  - **Kans op succes?**

Optreden in rechte van verenigingen

- **Verdeling arresten op grond van succesratio**

Verdeling volgens het dictum van de arresten gewezen op beroep tot vernietiging (1985-2018)

De juridische mogelijkheden voor verenigingen voor de 'gewone' rechtbanken

Els Vandensande

Research Fellow Leuven Centre for Public Law
Jurist Netwerk Tegen Armoede

I. Welke rechtbanken?

- Burgerlijke rechtbank
- Correctionele rechtbank
- Beslagrechter
- ...

I. Waarom?

- Om een geschil te beslechten en rechten te laten vaststellen

Bv. Om aansprakelijkheid te laten vaststellen en eventueel een schadevergoeding te vragen

Bv. Om onwettelijke praktijken te laten stopzetten (staking, beslag,...)

NIET de vernietiging van een wet, decreet, besluit,...

II. Beperkte toegang voor verenigingen

- Art. 17 van het Gerechtelijk Wetboek:

“De rechtsvordering kan niet worden toegelaten, indien de eiser geen hoedanigheid en geen belang heeft om ze in te dienen”

II. De beperkte toegang tot de rechter voor verenigingen

- Werd tot 10 januari 2019 eng geïnterpreteerd (*Eikendael-doctrine*)

Vordering in eigen belang

=

Vordering die beoogt de materiële goederen of morele rechten van de rechtspersoon te beschermen met inbegrip van diens eer en goede naam

II. De beperkte toegang tot de rechter voor verenigingen

- Een vereniging kan **NIET**
  - een rechtszaak beginnen om de individuele belangen van de leden te beschermen (groepsvordering)
  - een rechtszaak beginnen om het belang te beschermen waarvoor zij is opgericht (collectief belang, bv. bescherming leefmilieu, strijd tegen armoede,...)

II. De beperkte toegang tot de rechter voor verenigingen

➤ Gevolg:

- Individuen moesten zelf een rechtszaak starten
- Sommige vragen konden niet aan de rechtbanken worden voorgelegd

III. Ad-hocoplossingen

Traditioneel model:
publieke afdwinging

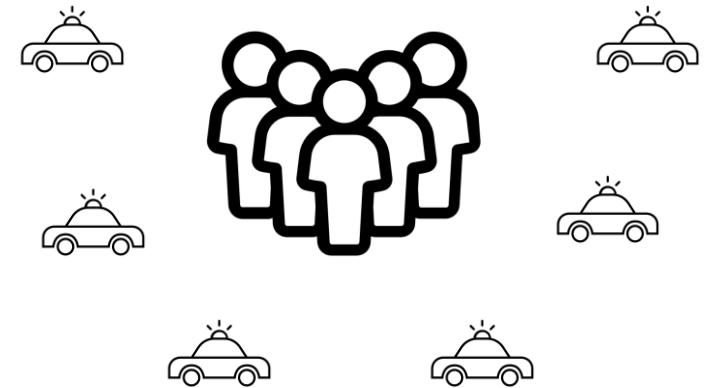

III. Ad-hocoplossingen

publieke
afdwinging

private
afdwinging

III. Ad-hocoplossingen

III. Ad-hocoplossingen

- Tegelijkertijd:

III. Ad-hocoplossingen

- Bleek onhoudbaar:

GWH 10 oktober 2013, nr. 133/2013

IV. De wet van 21 december 2018

Art. 17, lid 2 van het Gerechtelijk Wetboek:

“De rechtsvordering van een rechtspersoon, die de bescherming beoogt van de rechten van de mens of fundamentele vrijheden zoals zij zijn erkend in de Grondwet en in de internationale instrumenten die België binden, is eveneens ontvankelijk onder de volgende voorwaarden:...”

IV. De wet van 21 december 2018

1° Een rechtspersoon

2° Die de bescherming beoogt van de rechten van de mens of fundamentele vrijheden zoals zij zijn erkend in de Grondwet en in de internationale instrumenten die België binden

➤ Breed!

- Ook sociaal-economische grondrechten (recht op gezondheid, recht op behoorlijke huisvesting,..)
- Ook internationale verdragen zonder directe werking
- ontvankelijkheid ≠ gegrondheid

IV. De wet van 21 december 2018

3° Het maatschappelijk doel van de rechtspersoon is van bijzondere aard, onderscheiden van het nastreven van het algemeen belang;

- Geen '*actio popularis*'

4° De rechtspersoon streeft op duurzame en effectieve wijze dit maatschappelijk doel na;

- Geen slapende vzw's
- GEEN minimum bestaanstermijn

IV. De wet van 21 december 2018

5° De rechtspersoon treedt op in rechte in het kader van dat maatschappelijk doel, met het oog op de verdediging van een belang dat verband houdt met dat doel

- Geen vrijgeleide

6° De rechtspersoon streeft met zijn rechtsvordering louter een collectief belang na

- Geen groepsvordering/ class action

IV. De wet van 21 december 2018

→ De regeling van art. 17 Ger. W. , lid 2 is de nieuwe algemene regel

- Bijzondere wetten werden aangepast
  - Bv. Wet inzake bescherming van het leefmilieu
  - Bv. Wet tot bestrijding van de mensenhandel en mensensmokkel
- Schrappen van de vereiste minimum bestaanstermijn
  - Bv. Wet tot bestraffing van bepaalde door racisme en xenofobie ingegeven daden
  - Bv. Wet strekkende om het geweld tussen partners tegen te gaan

IV. De wet van 21 december 2018

Een vereniging kan nu dus:

- Ook voor de gewone rechter schendingen van fundamentele rechten aan de kaak stellen
  - Niet langer verplicht individuen te zoeken/vragen die een zaak kunnen en willen voeren
  - Nieuwe juridische vragen stellen en jurisprudentie creëren

- Een schadevergoeding vragen voor schendingen van een fundamenteel recht
  - Die morele schadevergoeding moet begroot worden in concreto en mag niet automatisch vastgesteld worden op een symbolische euro (GwH 21 januari 2016, nr. 7/2016)

- Waarschijnlijk ook: zich burgerlijke partij stellen in strafzaak

IV. De wet van 21 december 2018

Beperkingen:

- Blijft rechterlijk oordeel
  - Geen beleidsbeslissingen, rechter past enkel de wet toe
  - Beslissingen hebben niet het statuut van 'regel' (vaak wel een belangrijk gezag)
    - Belang van communicatie! (geen automatische bekendmaking en publicatie)
  - Geen beslissingen 'ad futurum'

IV. De wet van 21 december 2018

Beperkingen:

- Procesrecht respecteren
  - Geen '*actio popularis*'
  - Verbod op tergend en roekeloos geding

IV. De wet van 21 december 2018

Beperkingen:

→ Financiële beperkingen

- Kostprijs van juridische bijstand
- Kostprijs van de procedure
  - Rolrechten
  - Rechtsplegingsvergoeding
    - Voorbeeld: Rb. Brussel 3 januari 2019, nr. 2017/3187/A, ieder kind recht op een stoel

V. De rechtsvordering tot collectief herstel

Art. XVII.35 env. WER (de 'class-action')

- een groepsvertegenwoordiger start een procedure in naam van een groot aantal mensen die allemaal schade hebben geleden door eenzelfde oorzaak
  - de schadelijders zelf nemen niet deel aan de procedure die wel gevoerd wordt namens hen en ten voordele van hen.
-
- Zowel in onderhandelingen als voor de rechter
  - Opt-in of opt-out

V. De rechtsvordering tot collectief herstel

- Beperkt tot het consumentenrecht
  - Ruimer dan je denkt!
- Wanneer erkend door de minister kan vereniging optreden als groepsvertegenwoordiger
- (Verdere) uitbreiding in de toekomst?

VI. Tot slot

- Voor diegene die het groter zien:

Juridische mogelijkheden voor
verenigingen

-

Getuigenissen en ervaringen

**Juridische mogelijkheden voor
verenigingen**

Kom op tegen Kanker

ONZE MISSIE

Kom op tegen Kanker wil als niet-gouvernementele organisatie de voortrekker en het aanspreekpunt zijn in de strijd tegen kanker in de Vlaamse Gemeenschap. Die strijd voeren we niet alleen, maar samen met velen. Samen komen we op voor:

- minder kanker
- meer genezing
- betere levenskwaliteit

en dit voor

- mensen met kanker
- mensen die kanker hebben gehad
- hun naaste omgeving

WAAROM?

- > 40.000 diagnoses per jaar (Vlaanderen)

→ VERMIJDEN

→ minder kanker

- 1 op de 3 sterft
BESTRIJDEN

→ meer genezing

→

- 2 op de 3 overleeft

→ leven met gevolgen,

betere levenskwaliteit

→ VERZACHTEN

EXPERTISE OVER KANKER

○ Opkomen voor rechten

- Gezond leefmilieu
- Rookvrij opgroeien en bescherming tegen tabaksverslaving
- Correcte informatie
- Kwalitatieve en betaalbare behandeling en zorg
- Goede levenskwaliteit na kanker

HOE?

Sensibiliseren

HOE?

Beleidsbeïnvloeding

- Knelpunten opsporen
- Aanbevelingen voor structurele oplossingen
- Actief bepleiten

HOE?

Gerechtelijke stappen

○ Zelf

- **GwH 15 maart 2011, nr. 37/2011**
  - Halfslachtig rookverbod horeca -> “horecabezoekers en –werknemers moeten op gelijke wijze worden beschermd” → volledig rookverbod horeca
  - In Kamercommissie nog gepleit wetgeving aan te passen
  - Aangegeven dat naar rechter zouden stappen indien nodig
- **Corr. Brussel, 26 januari 2017; BAT, JTI,.../OM**
  - Schending reclameverbod
  - BP onontvankelijk – geen eigen belang

HOE?

Gerechtelijke stappen

○ Informeren anderen

- **Wijzen op mogelijkheden, zowel burgers als bv. juridische wereld**
  - Vb. KUL-onderzoek: ‘Het rookverbod uitbreiden?’
- **Unia als partner**
  - Vb. ontslag na kanker

VRAGEN?

○ Wim.Geluykens@komoptegenkanker.be

○ www.allesoverkanker.be

○ www.komoptegenkanker.be

Strategisch Procederen

ELINE KINDT

BELEIDSMEDEWERKER LIGA VOOR MENSENRECHTEN

Verenigde Verenigingen
29/04/2019

LIGA VOOR
MENSENRECHTEN

Inhoud

---

1. Wat is de Liga voor Mensenrechten?
2. Hoe past procederen in ons werk?
3. Welke procedures deden we al?
4. Welke wegen kiezen we?
5. Onze ervaringen
6. Hoe wordt daarover beslist binnen de Liga?
7. Hoe financieren we dat?

1. De Liga voor Mensenrechten

Doel: het draagvlak voor mensenrechten in België verbreden

Vier thema's :

1. Detentie
2. Discriminatie
3. Privacy
4. Vrijheid en veiligheid

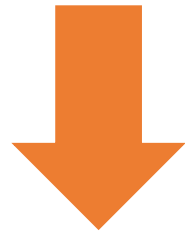
Drie actiemiddelen:

1. Sensibilisering
2. Beleidsbeïnvloeding
3. Procederen

2. Hoe past procederen in ons werk?

- Organisatie opgericht en bestuurd door advocaten en juristen
- Van procederen naar strategisch procederen

Procederen als sluitstuk van beleidsbeïnvloeding

3. Welke procedures deden we al?

---

1. Verleden

1. Vlaams Blok
2. GAS-wet
3. Dataretentie 1
4. KB opsluiting kinderen Steenokkerzeel

2. Hangende

1. Dataretentie 2
2. Camerawet
3. Deportatiewet

3. Toekomst

1. Vingerafdruk

4. Welke wegen kiezen we?

- Voornamelijk Grondwettelijk Hof en Raad van State
- Class actions?
- Burgerlijke rechter (incl. art. 17 Ger.W)?

5. Onze ervaringen

---

1. Samenwerken met partners
2. Rechtsplegingsvergoeding
3. Dataretentie 1 en 2
4. Pleitdatum voor het Grondwettelijk Hof

6. Beslissingsproces Liga

- Beslissing van de ligaraad
- Strategische procedures:
  - Structurele schending van de mensenrechten
  - Maatschappelijk doel
  - Impact van procedure
- Ad hoc procedures:
  - Onze thema's
  - Expertise
  - Collectief belang

7. Hoe financieren we dat?

- Geen subsidies!
- Vrijwilligers
- Externe financiering zoals crowdfunding.
  - Communicatie en sensibilisering!

Iedereen onder controle

Eind 2013 heeft België een wet aangenomen die alle internetproviders en telecombedrijven verplicht om een heleboel data bij te houden over het surf-, mail- en belgedrag van alle gebruikers. Die gebruikers, dat zijn wij allemaal. Van dokters, advocaten, journalisten en politici tot u en ik en iedereen. Internet- en telefonieproviders zijn wettelijk verplicht om gedurende een jaar gegevens bij te houden over wie met wie belt, wanneer, hoe lang, met welk toestel, vanaf welke plek, ...

Die algemene bewaarplicht van onze persoonlijke gegevens vormt een ernstige bedreiging voor een hele reeks fundamentele rechten en vrijheden: het recht op privacy, de vrijheid van meningsuiting, het beroepsgeheim, het bronnengeheim, de vrijheid van vereniging, het recht om ons vrij te verplaatsen.

De Liga voor Mensenrechten, de Ligue des droits de l'Homme en de Net Users' Rights Protection Association (NURPA) hebben daarom besloten om samen naar

Steun ons

Financier (de bescherming van) jouw privacy, niet de (uitbouw van een) controlestaat.

85 donaties   5717 € behaald   114% van 5000€

De campagne is nu voorbij. Dank je!

Taal

English / Français / Nederlands

Citaat

Rechtbanken,
(tegen wil en dank)
partners in de
strijd tegen
armoede?

Netwerk tegen Armoede

Een netwerk van **59 verenigingen** waar mensen in armoede het woord nemen verspreid over heel Vlaanderen en Brussel

We gaan **samen met** mensen in armoede **de strijd** aan tegen armoede en sociale uitsluiting. We komen samen op voor de **realisatie van hun grondrechten**.

We doen dit **op basis van de ervaringen van mensen in armoede** en hun ervaringsdeskundigheid

De vaststelling

- ❖ Veel mensen in armoede laten vaststellen hun rechten te laten vaststellen door de rechtbanken
- ❖ De (grond)rechten staan steeds meer onder druk
- ❖ Rechtbanken hebben grote invloed op het beleid

De strijd tegen
armoede vindt
ook plaats voor
de rechtbanken

De bedenking

- ❖ De politieke weg heeft **ALTIJD** onze voorkeur
  - ❖ Debat voor de rechter is beperkt en focust enkel op de ondergrens
  - ❖ Enkel de politiek kan structurele oplossingen bieden

De reactie

→ “Strategisch procederen”

- ❖ Bewust omgaan met de macht van de rechtbanken
- ❖ Nadenken over welke procedures op structurele wijze de schending van de grondrechten van mensen in armoede zouden kunnen tegengaan of de realisatie van hun grondrechten zouden kunnen verbeteren

De reactie

→ “Strategisch procederen”

❖ Onze rol als Netwerk tegen Armoede

- 1) Het detecteren en signaleren van schendingen van de grondrechten mensen in armoede
- 2) Actief ondersteunen om zaken t.v.v. mensen in armoede ook echt voor de rechter te brengen

De reactie

→ “Strategisch procederen”

❖ Voorwaarden

- ❖ Integratie binnen het bestaande beleidswerk en de dialoog met mensen in armoede
- ❖ Raad van Bestuur als centrale actor
  - ❖ Vertegenwoordiging van verenigingen
  - ❖ Ervaringskennis
  - ❖ Beslissing mogelijk op korte termijn
  - ❖ Financiële implicaties

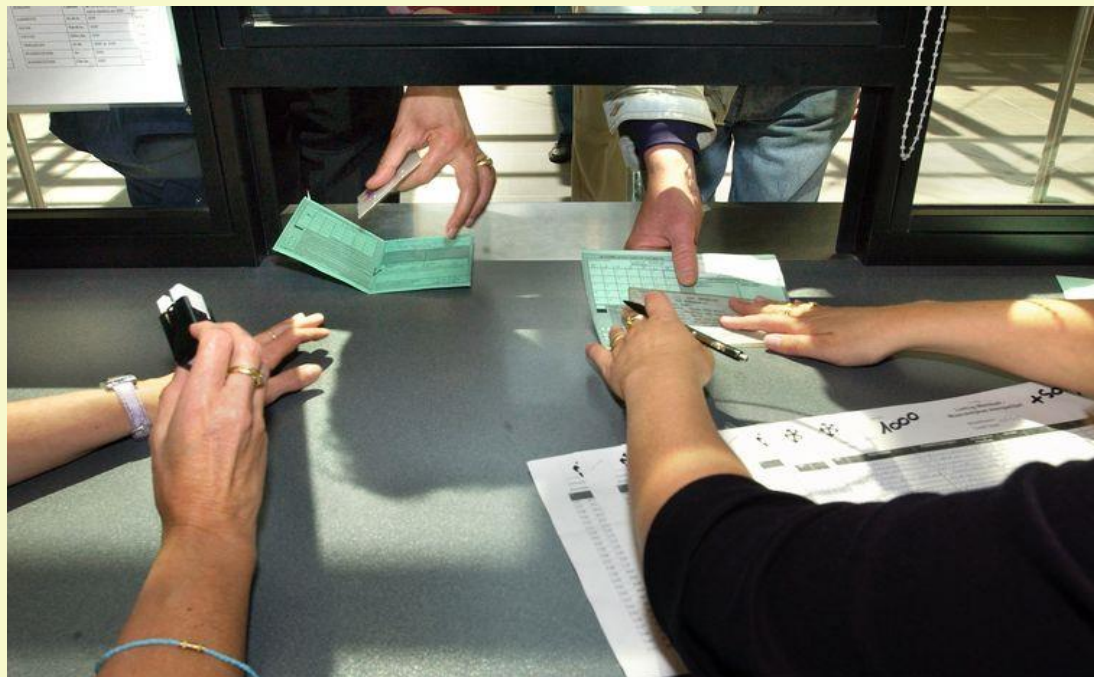
Enkele ervaringen

- ❖ Vernietiging van het 'remgeld' bij pro-Deadvocaten (GwH 21 juni 2018, nr. 77/2018)

Enkele ervaringen

- ❖ **Beroep bij de Raad van State tegen de degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen (RvS 17 November 2015, nr. 232.914)**

Enkele ervaringen

- ❖ **Erkenning als vereniging die kan optreden als groepsvertegenwoordiger in het kader van een vordering tot collectief herstel**

